

Тлешова Ж.К.
**Қолданыстағы ағылшын тілінің
(English-in-Use) Кембридж тест
форматтарына енгізілуі**

Бұл мақалада Кембридж тіл біліктілігін бағалау орталығы (CELA) тест форматтарының даму тарихы қарастырылады, олардың ішінде тест форматтарының мазмұнына ерекше ықпал жасаған қолданыстағы ағылшын тілінің маңыздылығы аталып көрсетіледі. Автор мақалада тест форматтарының дамуына әсерін тигізген қоғамда орын алған оқиғаларға тоқталып өтеді. CELA орталығы пайдалы тест жасау ұстанымына ден қоя отырып, сол талаптарға сай келетін тест құрылымы мен мазмұндарын жасап шықты. Валидтілік, сенімділік, ықпалдылық және тиімділік ұстанымдары CELA орталығының тест жасау ісінде орталықтың одан әрі дамуына, тестерді жетілдіруде және тестердің Ұлыбритания мен басқа елдерде де сұранысын арттыруға мүмкіндік берді. Тест тапсырмалары коммуникативтік мазмұн негізінде жасалған. Ал бұл факторлар өз кезегінде CELA орталығының академиялық және академиялық емес тіл деңгейін анықтайтын мақсатты тест түрлерін дамытуына алып келді.

Түйін сөздер: Кембридж тіл біліктілігін бағалау орталығы (CELA), тест форматтары, қолданыстағы ағылшын тілі.

Tlshova Zh.K.
**English-in-Use
in Cambridge test formats**

The paper considers historical background of test format developments by CELA. In this paper only the case of English language tests formats are considered. CELA has worked out its test structures and contents that coincide with the principle of usefulness. Validity, reliability, impact and practicality have enabled CELA tests to be further developed, and also facilitates CELA tests to be embedded both within and outside of the UK. Test tasks are worked out in the context of a communicative oriented approach. These factors allow CELA to create various tests that are able to test appropriate language levels for both academic and non-academic purposes.

Key words: Cambridge English Language Assessment (CELA), test formats, English-in-Use.

Тлешова Ж.К.
**Внедрение коммуникативного
английского (English-in-Use)
в кембриджские
тестовые форматы**

В статье рассматриваются исторические предпосылки развития формата теста, разработанные кембриджским центром тестирования (CELA). Разрабатываемые тесты CELA по структуре и содержанию отвечают принципам достоверности, надежности, полезности и практичности, которые являются важными для дальнейшего развития тестовых форматов. Также эти принципы дают возможность широкому распространению тестов, как и внутри страны, так и за пределами Великобритании. Тестовые задания разработаны в контексте коммуникативно-ориентированного подхода. Эти факторы позволяют CELA создавать различные тесты, которые в состоянии проверить соответствующие уровни языка для академического и не академического целей.

Ключевые слова: Кембриджский центр тестирования (CELA), тестовые форматы, коммуникативный английский (English-in-Use).

**ҚОЛДАНЫСТАҒЫ
АҒЫЛШЫН ТІЛІНІҢ
(English-in-Use)
КЕМБРИДЖ ТЕСТ
ФОРМАТТАРЫНА
ЕНГІЗІЛУІ**

Кембридж тест форматтарының ең алғашқы емтиханы – Кембридж тіл біліктілігі емтиханы (CPE). Бұл емтихан грамматикалық білімді анықтауға бағытталған еді. С. Уэйр CPE тесттерінің архивтік көшірмесіне сүйене отырып, CPE емтиханын төмендегіше сипаттайды: «Емтиханның бағыты академиялық ағылшын тілі. Оның алғашқы кездегі моделі дәстүрлі болды, яғни эссе жазу, ағылшын тілі ана тілді болып табылатындарға арналған тілдік оқу бағдарламасы негізіндегі ағылшын әдебиеті, эссе және міндетті фонетика мен грамматика, ағылшын немесе неміс тілдерінен ағылшын тіліне және керісінше аудару. Сонымен қатар, емтиханның ауызша бөлімінде диктант жазу, дауыстап оқу және әңгімелесу енгізілді. Тест ұзақтығы 12 сағатқа созылатын» [1, 56].

Бұл тестер колонидағы елдерден Британияға арнайы білім алу үшін оқуға түсуге келетіндерге арналған еді [2, 10]. Демек, алғашқы емтихан екі аспектілі: жазбаша және ауызша қабылданған (қазіргі кездегі тапсырылатын халықаралық емтихандардың өзгертілген нұсқасында сақталып отыр). CPE емтиханы өзінің қалыптасу тарихында құрылымы жағынан және тапсырмалардың берілуі жөнінен өзгеріп отырды. Төменде CPE емтиханының бес форматы берілген. Ескертетін жайт, қазіргі тапсырып жүрген емтихандар осы форматтардың негізінде құрылған. Беріліп отырған форматтар С.Уэйрдің [1, 56] «*Жиырмасыншы ғасырдағы CPE емтиханының форматына шолу*» мақаласынан алынды.

1-кесте – 1-тест форматы

Жазбаша	(a) Ағылшын тілінен француз немесе неміс тілдеріне аудару	2 сағат
	(b) Француз немесе неміс тілдерінен ағылшын тіліне аудару, және ағылшын грамматикасы бойынша сұрақтар.	2,5 сағат
	(c) Ағылшын тілінде эссе жазу	2 сағат
	(d) Ағылшын әдебиеті	3 сағат
	(e) Ағылшын фонетикасы	1,5 сағат
Ауызша	Диктант Дауыстап оқу және әңгімелесу	0,5 сағат 0,5 сағат
«Жиырмасыншы ғасырдағы CPE емтиханының форматына шолу» [1, 19].		

2-кесте – 2-тест форматы. Шілде, 1938 жылғы емтихан

Жазбаша	Ағылшын әдебиеті Жалпы экономика және коммерция Ағылшын тілінен аудару (3 параграфтын екеуін) Ағылшын тіліне аудару (екі параграф) Ағылшын тілінде шығарма жазу	3 сағат 3 сағат 2 сағат 2 сағат 2,5 сағат
Ауызша	Диктант, дауыстап оқу және әңгімелесу	
«Жиырманшы ғасырдағы СРЕ емтиханының форматына шолу» [1, 23].		

3-кесте – 3-тест форматы. 1953 тест формасы

Жазбаша	а) Ағылшын әдебиеті (альтернатив ретінде басқа елдегі азаматтар үшін әдебиет тесінің орнына) ағылшын елінің өмірі мен ондағы институттар жөнінде немесе өнеркәсіп пен коммерция жөнінде ғылыми мазмұндағы мәтіндер (б) Ағылшын тілінің қолданысы, ағылшын тілінен немесе ағылшын тіліне аударма (с) Ағылшын тілі (шығарма және бір абзацтық ағылшын тілінде мәтін және оған берілген сұрақтар)	3 сағат 3 сағат 3 сағат
Ауызша	Диктант, дауыстап оқу және әңгімелесу	
«Жиырманшы ғасырдағы СРЕ емтиханының форматына шолу» [1, 25].		

4-кесте – 4-тест форматы . 1975 СРЕ мазмұны

1-тест . Шығарма	3 сағат
2-тест . Оқылым	1,15 сағат
3-тест. Ағылшын тілінің қолданысы	3 сағат
4-тест. Тыңдалым	30 минут
5-тест. Айтылым	шамамен 12 минут
«Жиырманшы ғасырдағы СРЕ емтиханының форматына шолу» [1, 28].	

5-кесте – 5-тест форматы . 1984 жылға шолу

1-тест. Оқылым	1 сағат
2-тест. Шығарма	2 сағат
3-тест. Ағылшын тілінің қолданысы	2 сағат
4-тест. Тыңдалым	Шамамен 30 минут
5-тест. Айтылым	Шамамен 20 минут
«Жиырманшы ғасырдағы СРЕ емтиханының форматына шолу» [1, 35].	

Алғашқы екі формат тапсырмаларының ұқсастығымен ерекшеленеді. Екінші форматқа енгізілген аздаған өзгеріс тестерді шет елдерге тарату мақсатында, тест тапсырушыларға тест форматын ыңғайлы ету үшін жазылған деп түсіндіріледі және сонымен қатар оған бұл кезеңнің еуропадағы соғыспен тұстас келуі де өз ықпалын тигізді. «1939 жылдың өзінде СРЕ тесі 30 мемлекетке ұсынылды» [1, 45]. С.Уэйр Тэйлордың жазбасына сүйене отырып төмендегі мәселені атап өтеді: «Екінші дүниежүзілік соғысқа байланысты тест тапсырушылар саны 1943 жылға дейін күрт төмендеп кетті. Тек 1943 жылы ға-

на тест тапсырушылардың саны 861 болып, ресми түрде тіркелген. Аталмыш жылы Британияда тест тапсырушылардың басым бөлігі одақтас әскер мүшелері болды. Соғыс жылдарынан бастап осы күнге дейінгі тест тапсырушылар санының азаюы мен көбеюі туралы Фолвей төмендегідей ақпарат береді: 1923 жылы 13 тест тапсырушы болса, 15 жылдан кейін оның саны 675-ке жетті. Оның ішінде 212-сі шет елде тапсырушылар. Екінші дүниежүзілік соғыстың соңына қарай тест тапсырушылардың саны 1928- жылғыдан аз болды, бірақ шет елде олардың саны 972-ге жетті. 1960 жылға дейін тест тапсырушылар са-

ны 8000-ға жетті. 1980 жылға дейін олардың қатары қалыпты түрде көбейіп отырып, 20 000-ға дейін жетті. Ал 2001 жылға дейін бұл көрсеткіш екі есе артты, яғни 48 514-ке жетті [3, 157].

Екінші форматтағы ағылшын әдебиетін басқа пәнге ауыстыру жөнінде «Әдебиеттің жалпы экономика және коммерция білімі пәніне ауыстырылуы студенттердің және түпкілікті тұтынушылардың тест таңдауының куәсі екендігін көрсетеді» [1, 47]. Тест құрылымынан фонетиканың тест тапсырмасының алынуы тіл сертификатын қажет ететін ұйымдардың сұранысы болмағандығынан болды [4, 19]. Дегенмен, тест форматынан көріп отырғанымыздай, тест орындауға бөлінетін уақыт көлемі өзгеріссіз қалып отыр.

Үшінші тест форматы алғашқы екі форматтан *Қолданыстағы ағылшын тілі* бөлімінің енгізілуімен ерекшеленеді. Бұл форматта уақыт көлемі 9 сағатқа дейін қысқартылған. *Қолданыстағы ағылшын тілі* аударма тапсырмасына альтернатив ретінде енгізілді, яғни тест тапсырушылардың екі тапсырманың бірін таңдап алуға мүмкіндіктері болды. С.Уэйер бұл жөнінде былай дейді: «Бұл тест тапсырмасы оқылыммен басталады да, сұрақтарға жауап беру тапсырмасымен жалғасады; сөйлем құрастыру тапсырмасы; сөйлемдерді қайта байланыстыра отырып, параграф жасау; тыныс белгілерінің сөйлем мағынасын қалай өзгертетіндігін анықтайтын тапсырмалар; редакциялау; сипаттап жазу тапсырмасы және аффикстерді тексеретін тест тапсырмалары кіреді [5, 51].

Егер Савиллдің «*Тест жасаудың процесі және UCLES EFL тестеріне шолу жасау*» еңбе-

гіне сүйенсек [6, 87], ол CELA-ның тест жұмысын талдау барысында «емтиханның төрт шартқа жауап беру керектігін міндеттейді: валидтілік, сенімділік, ықпалдылық және тиімділік. *Ықпалдылық* пен *тиімділік* жөнінде Фолвей [3, 140] ағылшын тілінде тестерді дамытуда оларды маңызды концепт деп атай келе, бұл концептілер емтиханның қаншалықты тиімді, пайдалы және «этикалық» екендігін үнемі назарда ұстауға көмегін тигізеді дейді. CELA орталығы пайдалы тестер жасауды көздей отырып, тест нәтижелерін және емтихан алушылардың ұсыныстарын ескере келе, өз тестерін жасаудың мазмұнын анықтап алды. Тестерге үздіксіз шолу және талдау жасап отырудың басты себебі – оның пайдалылығын анықтау. Қазіргі кезде CELA тестерін жасау жұмысын CELA орталығының Зерттеу және валидтілік тобы атқарады.

CELA – тіл емтихандарын жүргізу мен сертификат беру жұмыстарымен айналысатын бірден-бір негізгі орталық. Өз қызметін 100 жыл бұрын бастаған CELA орталығы пайдалы тест жасау ұстанымына ден қоя отырып, сол талаптарға сай келетін тест құрылымы мен мазмұндарын жасап шықты. Валидтілік, сенімділік, ықпалдылық және тиімділік ұстанымдары CELA орталығының тест жасау ісінде орталықтың одан әрі дамуына, тестерді жетілдіруде және тестердің Ұлыбритания мен басқа елдерде де сұранысын арттыруға мүмкіндік берді. Тест тапсырмалары коммуникативтік мазмұн негізінде жасалған. Ал бұл факторлар өз кезегінде CELA орталығының академиялық және академиялық емес тіл деңгейін анықтайтын мақсатты тест түрлерін дамытуына алып келді.

Әдебиеттер

- 1 Weir C. A survey of the History of the Certificate of Proficiency in English (CPE) in the twentieth century in *Studies in Language Testing*. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2003. – P. 1-56.
- 2 O’Sullivan B. A Brief History of Language testing in Cambridge: Guide to Second Language Assessment. – New York, USA: Cambridge University Press, First edition, 2012. – P. 9-19.
- 3 Falvey P. English language examinations in examining the world: A history of the University of Cambridge Local Examinations Syndicate. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2008. – P. 131-157.
- 4 Roach J. The Certificate of Proficiency in English. Personal papers of J.O.Roach. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1931. – 19 p.
- 5 Weir C. Measured constructs: A history of Cambridge English language examinations 1913-2012. – Cambridge, UK: Research Notes, 2013. – Book 9. – 51 p.
- 6 Saville N. The process of the test development and revision within UCLES EFL (C. Weir & M. Milanovic, Eds.). – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2003. – 87 p.